

KADIN BARIŞ İNŞACILARININ BİRİNCİ KULVAR BARIŞ SÜREÇLERİNE KATILIMININ SAĞLANMASINA İLİŞKİN OPERASYONEL KILAVUZ

Kadın Barış İnşacılarının Birinci Kulvar Barış Süreçlerine Katılımının Sağlanmasına İlişkin Operasyonel Kılavuz

2000 yılında kadın barış inşacıları, barış ve güvenlik süreçlerinde tanınma ve katılım talebiyle harekete geçmiş, bunun sonucunda da kadın, barış ve güvenlik (WPS) hakkında 1325 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı (2000) yürürlüğe konmuştur. Karar, “yerel kadın barış inisiyatiflerinin desteklenmesini” ve kadınların barış ve güvenlik alanında karar alma süreçlerine katılımını öngörmektedir. Aradan geçen yirmi yılda bir miktar gelişme kaydedilmiştir. 80’den fazla ülke kadınların sürece katılımını taahhüt eden ulusal eylem planı düzenlemiş, tüm dünyada bölgesel kadın arabulucu ağları ortaya çıkmış, barış görüşmelerinde az sayıda da olsa kadın resmi delegasyon pozisyonlarına gelmiş, Birleşmiş Milletler (BM) Arabuluculuk Destek Ekiplerine toplumsal cinsiyet danışmanları atamış, elçilerin birinci kulvar barış süreçlerine eşlik edecek Sivil Toplum Destek Odaları ve Kadın Danışma Kurulları kurmuştur. Bu modeller katılım için biraz alan yaratmış olsa da doğaları gereği sınırlı olup, kadın barış inşacılarının barış süreçlerine doğrudan ve eşit katılımını veya temsiliyetini garanti altına almamaktadır.

Araştırmalar kadınların sürecin dışında bırakılmasının, barış anlaşmalarının sonuçları ve sürdürülebilirliği üzerinde doğrudan olumsuz etkisi olduğunu göstermektedir.

WPS gündeminin 20. yıldönümünde barış süreçlerinin sonuçlarını iyileştirmek amacıyla, hükümetler, çok taraflı kuruluşlar, arabuluculuk ve barış inşası alanında faaliyet gösteren taraflar standart uygulamalarını değiştirmelidir. Aşağıda arabuluculuk ekipleri ve barış süreçlerini destekleyen hükümetlerin, sürdürülebilir barış ihtimalini artırabilmek adına barış süreçlerinin tüm aşamalarında, sürecin kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı olmasını sağlamak için atabileceği on adım yer almaktadır.

1. Bağımsız kadın barış inşacısı delegasyonlarının barış görüşmelerinde yer almasını destekleyin.

Örnek: BM, Arta, Cibuti’de düzenlenen Somali Ulusal Barış Konferansında (2000) her biri erkekler tarafından temsil edilen beş klan arasında yapılan barış görüşmelerine Somalili kadın barış inşacılarını gözlemci olmaya davet etti. Kadınlar klan temelli tasarlanan konferansa atıfta bulunarak “Altıncı Klan” adı altında toplandı. Bağımsız delegasyon ve sözleşme imzacıları olarak masadaki yerlerini sağlama alabilmek için erkeklerle müzakerelerde bulundu.

Örnek: 1996 yılında Kuzey İrlanda barış görüşmeleri başlarken, arabulucu Senatör George Mitchell en popüler on partiyi içerecek bir süreç çağrısında bulundu. Katolik ve Protestan kadın hakları ve barış aktivistleri Kuzey İrlanda Kadın Koalisyonu adında yeni bir parti kurmak üzere bir araya geldiler ve seçimlerde 9. olarak masada yer kazandılar. Gündeme polis, hapisane ve eğitim reformu gibi konuları getirerek, görüşmeler durakladığında büyük partiler arasında dahili arabulucular olarak büyük bir rol oynadılar. Ayrıca görüşmelerin devam etmesi için yapılan referandumda halk oyunun toplanmasında önemli rol oynadılar.

2. Kadınların ve diğer ötekileştirilen kesimlerin adil biçimde temsil edilebileceği kapsayıcı süreçler tasarlayın.

Örnek: 2012-2014 Yemen Ulusal Diyalog Konferansının (NDC) düzenlenmesine destek olurken BM, kapsayıcılık çağrısına kulak vererek siyasetler ve kabile liderlerinin yanında gençlik ve kadın sivil toplum hareketlerinin de yer alacağı bir süreç oluşturulmasına yardımcı oldu. NDC’de %28 kadın katılımı sağlandı. Tamamı kadınlardan oluşan bir delegasyon kuruldu ve diğer partilerde en az %30’luk bir kadın katılım kotası belirlendi. Kadınlar dokuz çalışma grubunun üçüne başkanlık etti ve Uzlaşma Komisyonunun %25’ini oluşturdu.

3. Sürecin başlarında toplantı yaparak:

- Kadın barış inşacıları ile elçi/arabulucu arasında ve
- Kadın barış inşacıları ile müzakereci taraflar arasında ilişkilerin kurulabilmesi için sürecin başından itibaren sistematik etkileşim sağlamayı teşvik edin.

Örnek: Norveç arabulucu ekiplerinin, resmi süreç başlamadan önce kadınlar da dahil olmak üzere çeşitli paydaşlarla bir araya gelmesi yaygın bir uygulamadır. Süreç boyunca, özellikle resmi taraf olması muhtemel aktörlerle katılım ve haklar gibi konular üzerinde görüşülür. Toplumsal cinsiyet temelli çatışma ve aktör analizi yapılarak ilgili kadın barış örgütleri ve WPS aktörlerine yönelik destek verilir.

4. Kadınları resmi gözlemciler olarak davet edin ve kadınların gündemdeki konuları müzakere etmek üzere toplanmasını sağlayın, silahlı aktörlerle paylaşılacak çözümler üretmek üzere bu çözümleri uygulamaları yönünde teşvik edin.

Örnek: 1999 yılında Burundi’de Devlet Başkanı Nelson Mandela (arabulucu), UNIFEM ve Mwalimu Nyerere Vakfı tüm partilerin temsil edildiği kadın barış konferansını destekleyerek, barış müzakerelerine dahil olan 19 Burundili gruptan 50 kadın temsilciyi bir araya getirdi. Kadınlar Anayasada kadınlarla ilgili madde bulunması, kadınların güvenliğinin sağlanması yönünde tedbirler, kadınların arsa, miras ve eğitim hakları, toplumsal cinsiyet temelli savaş suçları ve ev içi şiddet konusunda cezasızlığa son verilmesi gibi toplumsal cinsiyet temelli taleplerini tartışarak karara vardılar. Daha sonra Mandela, müzakere edilen bu önerileri 19 müzakereci tarafa sundu, taraflar da bu taleplerin tamamını kabul ettiler.

5. Kadın barış inşacılarını düzenli olarak ateşkesler, iktidar/sorumluluk paylaşımı ve güvenlik reformu gibi müzakere gündeminde yer alan konularla ilgili ve sürecin sonunda ne elde etmek istediklerine dair delegasyonlarla konuşmaya davet edin.

Örnek: 2002’de Sun City görüşmeleri öncesinde UNIFEM, Kongolu kadınlara barış müzakerelerinde deneyimi olan Güney Afrikalı, Guatemalalı ve Ugandalı kadınlarla bir araya gelmelerinde yardımcı oldu. Kadınlar daha sonra çeşitli komisyonların (savunma ve güvenlik komisyonu, siyasi ve adli komisyon, mali ve ekonomik komisyon, insani, sosyal ve kültürel komisyon, barış ve uzlaşma komisyonu) gündemlerine önemli ölçüde katkıda bulunabildiler ve müzakerelerin son turunda Kolaylaştırıcılık makamına teknik destek sağladılar.

6. Tüm delegelere, kadınların ve erkeklerin çatışmalardan nasıl etkilendiğini veya çatışmalara nasıl karşılık verdiğini, barış inşacılarının masaya getirebileceği uzmanlıkların neler olduğunu anlayabilmeleri adına gündemdeki tüm tematik konularla ilgili cinsiyet temelli dokümanlar, araçlar ve eğitim sağlayın.

Örnek: Kolombiya barış süreci sırasında BM Arabuluculuk Destek Ekibi, Norveçli elçiye verilmek üzere Silah Bırakma, Tasfiye ve Topluma Yeniden Kazandırma (DDR); toprak meseleleri ve mağdur hakları da dahil olmak üzere tüm gündem konularıyla ilgili toplumsal cinsiyet temelli notlar hazırladı.

7. Kadın barış inşacılarına sürecin ilk zamanlarında, tüm süreç boyunca ve anlaşmaların uygulanması sırasında fon sağlayın.

Bu fonlar istişarelerde bulunmalarını, taslak beyan ve belge hazırlamalarını, sürecin başından itibaren ve anlaşmaların uygulama ve izleme aşamalarına önemli ölçüde katılabilmelerini sağlar. 4. ve 5. adımdaki örneklerde de görüldüğü gibi, gündemi ve süreci şekillendirmek için ve savaşan taraflarla yapılan görüşmelerde kadın barış inşacılarının elde ettiği sonuçlara başvurun.

8. Devam eden hibelerle ilgili esneklik sağlayarak veya kadın barış inşacılarına yeni bir “acil müdahale” fonu sağlayarak gerektiğinde hemen seyahat edebilmelerine ve barış süreçlerine katılabilmelerine olanak tanıyın.

Örnek: 2019 yılında ICAN Innovative Peace Fund (IPF – Yenilikçi Barış Fonu) ve Better Peace Initiative (BPI – Barış Geliştirme İnisiyatifi), Kamerunlu kadınların Ulusal Diyalog sürecine katılabilmeleri için 16 gün içinde mali destek (seyahat, konaklama ve harcırah) ve stratejik danışmanlık (bildiri ve beyanlar) sağladı.

9. Barış görüşmeleri/ön görüşmelere katılabilmek için kısa sürede seyahat edebilmelerini sağlamak amacıyla vize çıkartılması ve hızlandırılması konusunda destek olun, diğer seyahat desteklerini sağlayın (ulaşım, konaklama ve harcırah dahil) ve güvenlik ve giriş izni almalarına yardımcı olun.

Örnek: 2002 yılında Kanada'nın Sudan'daki Barış Özel Elçisi Senatör Mobina Jaffer, arabulucu Salim Salim'in (Tanzanya eski devlet başkanı) de desteğiyle 17 Darfurlu kadının barış görüşmelerine getirilmesi konusunda ısrarcı olabildi. Jaffer Arap Ligi ve Afrika Birliği ile yakınlık kurarak erkek müzakerecilerin kadınları dahil etmeyi reddetmesine rağmen sürecin dinamiklerini değiştirmeyi başardı.

Örnek: 2019 yılında Avrupa Birliği, AB Kadının Statüsü Komisyonu (CSW) delegasyonuna Yemenli ve Suriyeli kadın barış inşacılarını dahil etti, başka şekilde verilmesi söz konusu olmayan Amerika Birleşik Devletleri vizesini alabilmelerini sağladı. Barış inşacıları BM, üye devletler, ABD hükümeti yetkilileri ve global STK topluluğuna seslenebilme ve iletişim kurabilme şansı yakaladı.

10. Fon veya siyasi destek taahhüdünde bulunmadan önce kadın barış inşacılarının sürece katılımı konusunda ısrarcı olun ve kadın barış inşacılarına danışarak anlaşmaların ne kadar varlıklarını sürdürebileceklerini ve zayıf yönlerini belirleyin. Delegasyonlar kapsayıcı değilse veya anlaşmalar şiddet, yolsuzluk, ayrımcılık ve dışlanmaya yol açıyor, meşrulaştırıyor veya destekliyorsa destek sözü vermeyin.

Örnek: 2020 Mayıs ayında Avrupa Birliği Konseyi, AB'nin Afganistan Barış Sürecinde "ilerideki siyasi ve mali desteğini cumhuriyetçi, demokratik ve değer temelli ilkelerin korunması ve geliştirilmesi şartına bağlamaya"¹ karar vermiştir. Avrupa Birliği, siyasi uzlaşma müzakeresine destek verdiğini açıklayarak sürdürülebilir bir barış sağlamak amacıyla Afgan kurumlarının idaresinin etkin bir şekilde geliştirilmesi ve güçlendirilmesi yönünde taahhütte bulunmuştur. AB ayrıca uzlaşma sürecinin tüm Afgan vatandaşlarının, özellikle de kadınlar, çocuklar ve azınlıkların demokratik ve temel özgürlüklerini sağlamasını teşvik etmiştir. Bu gruplar, "geçtiğimiz 19 yılda elde edilen ekonomik, sosyal, siyasi ve kalkınma başarılarına"² katkıda bulunabilmek için korunmalı ve güçlendirilmelidir. Ek olarak, Avrupa Birliği 1325 sayılı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı doğrultusunda hareket edeceğini tekrar teyit etmiş, "kadınların resmi ve gayri resmi barış müzakereleri de dahil olmak üzere tüm barış girişimlerine anlamlı katılımının önemini"³ vurgulamıştır.

Kadın barış inşacıları koalisyonlarını, barış masasına taşımak istedikleri hususları savaştan taraflar aracılığıyla iletmeye zorlamak zararlı olabilir. Öncelikle kadınların gündeme getirdiği sorunları politikleştirir, kaçırılanların hayatlarını ve sağlığını siyasi pazarlık aracı haline getirir. İkincisi, savaştan etkilenen toplumlarda faaliyet gösteren vatandaşlar olarak kadın barış inşacılarının belli bir kesimin tarafında oldukları düşünülürse güvenilirlik ve bağımsızlıkları zarar görebilir. Bizler çatışmanın içinde ve çatışmayla ilgili halkın faydasına faaliyet gösteren barış aktörleriyiz, siyasi elitin değil.

Rasha Jarhum, Peace Track Initiative, Yemen

1. Council of the European Union, Council Conclusions on Afghanistan (8223/20 COR 1), Brussels, 29 May 2020: COASI 47

2. A.g.e.

3. A.g.e.

“Adımız ICAN (‘yapabilirim’), çünkü bu kurum tam olarak ne yapabileceğimle ilgili. Risk değil güven istiyor, güvene dayalı ilişkiler kurarak ve her şeyi olumlu ve proaktif bir çerçeveye oturtarak faaliyet gösteriyoruz.”

*- Emekli Büyükelçi Gina Abercrombie-Winstanley
Amerika Birleşik Devletleri*